

slavonski krug

ĐURĐENOVAC: PROLJEĆE U SJENI PROŠLOSTI

DEVASTIRANA INDUSTRIJA

Od nekadašnjeg
drvopreradaivačkog
diva do grada koji se
odupire zaboravu...

str.10-11

reportaža

Snježana FRIDL

Nekadašnji ponos državne drvoprerađivačke industrije, najveća tvrtka na području jugoistočne Europe, rastao uz slavonsku šumu, snagu i čvrstoću hrasta, nije odolilo burama iz kraja dvadesetog stoljeća.

Đurdenovac je reprezentativni primjer naselja koje je u tranziciji ostalo bez industrijskih pogona i radnih mjesta. Iza Đurdenovca ostala je bogata, ali zanemarena industrijska baština i uspomene Đurdenovčana na neka davna slavna vremena, na svoje teškoće i uspjehe, svoje pobjede i ostvarenja. O tim uspomena pisao je 1995. godine u svojoj knjizi "Đurdenovac kronika" legendarni Zelimir Cako, koji se amaterski bavio istraživanjem zavičajne prošlosti. Inače, Đurdenovac je grad i općina u Osječko-baranjskoj županiji nedaleko od Našica, šezdesetak kilometara udaljen zapadno od Osijeka. Prema podacima povjesničara, Đurdenovac je naselje koje se u Popisu naselja i stanovništva u Slavoniji, iz 1698. godine, spominje pod imenom Györgyovacz. Iako je oduvijek bio u okruženju tipičnih slavonskih naselja, Đurdenovac je urbanistički bio koncipiran kao radničko naselje, po uzoru na slična naselja srednje Europe. Takvo su naselje činile tipizirane kuće s više stanova (kolona) sa središtem u kojem je bilo koncentrirano više sadržaja potrebnih pučanstvu kao što je trgovina, mesnica, pekara..., kao i prekrasni stambeni objekti s uređenim vrtovima za direktora, upravitelja i službenike tvornice.

U Đurdenovcu je duže od jednog stoljeća dominirao jedan od najvećih drvnih kombinata, poznat diljem Europe i svijeta, a čija su povijest i razvoj isprepleteni zajedno s mjestom. Povijest Đurdenovca danas je nemoguće zaočiti na ulicama i trgovima, a od glavnog trga prema Kolodvorskoj ulici s lijeve strane locirani su nekad važni objekti industrijskog diva koji je imao i svoje željezničke pruge, ali i brodovlje za plovidbu srednjim dijelom Podunavlja, od Temišvara do Regensburga. Na njegovim plećima počeo je i rastao uspjeh Đurdenovca. Pravi razvitak mjesta počinje u drugoj polovini 19. stoljeća i zapravo ga je nemoguće odvojiti od razvitka tvornice s kojom su stanovnici zajednički odrastali.

I moja šetnja počela je od centra, Trga bana Jelačića prema Trgu dr. Franje Tuđmana, i nemoguće je ne zamijetiti golemi industrijski prostor. Drvena industrija počinje se razvijati 1866., otvorenjem paropilane, dok najveći prosperitet Đurdenovac doživljava s tvornicom tanina koja je otvorena 1889. godine. No, i zgrada paropilane u kojoj je vremenjski parni stroj, ali i svi drugi oronuli objekti, podsjetnik su na nekadašnju moć i međunarodni značaj tvornice. Istodobno su i neoprostivo ruglo te zbog manjka interesa i novca dijele nesretnu sudbinu brojnih drugih objekata industrijske baštine u Hrvatskoj.

Područje nekadašnjeg DIK-a danas je rasčepkano na nekoliko raznih sadržaja, koji

teško da mogu nadomjestiti nestanak diva, ali bar je, ako ništa drugo, lijepo vidjeti da se u nju vratio kakav-takav život. Poslije stečaja DIK-a, prije više od jednog desetljeća, hale i zgrade useljavale su tvrtke i udruge, dok su neke ostale sablasno prazne. U najvećem dijelu zgrada proizvodnju je nastavila tvrtka AG-dinas, koja proizvodi sobni i kuhinjski namještaj. U funkciji je i pogon nekadašnje ljevaonice, tvornice strojeva, kemijske prerade te radnički restoran. No daleko je to od zlatnog vremena velike tvornice kada je 1947. u njoj radilo 5.640 radnika! Dvostruko više nego što je Đurdenovac imao stanovnika.

Godinama kasnije, generacije marljivih i vrdjednih radnika udarile su Đurdenovcu urbani pečat, a doprinosima i dobrovoljnim radom gradile bolje sutra. Danas šetaju Đurdenovcem kao duhovi nostalgije, odreda umirovljeni, u gorem slučaju nezaposleni, u najosjetljivijem dobu, onom koje poslodavci ne vole. Uglavnom, mnogi pamte neka bolja vremena, a to nipošto nije dobar znak.

- Đurdenovac je prvi imao struju u Slavoniji, imao je i tvornicu leda, tzv. ledaru, gdje se pravio led za hlađenje namirnica i pića, javnu kupaoionicu s toplom vodom, željezničku prugu. Mi smo imali kino, školsku dvoranu, bazen, zabavu. Mladi ljudi imali su se čime baviti, a danas mladi žive loše. Imaju se prilike danas baviti nogometom, rukometom, kuglanjem, tenisom, no oni radije odlaze u kafiće i to je najveća

SLAVONSKO SUMORNO PROLJEĆE DRVNE INDUSTRIJE DO GRADA K

ĐURĐE u sjeni pro

tragedija. Postoji neka grupa mladih koja pokušava nešto napraviti, ali to ne može uroditi plodom, takvo je opće stanje... - priča moj sugovornik, postariji Đurdenovčanin.

I ne staje s pričom, pa tako spominje i pjevačko i tamburaško društvo, dramsku sekciju, društvo esperantista, antialkoholičara, filatelista, limenu glazbu, radinost đurdenovčanih entuzijasta...

1.

Sve je teklo kao po loju, stekla sam dojam, slušajući svog sugovornika, dok smo pričali o prošlosti, ali kada je na dnevni red stiglo današnje vrijeme, njegov optimizam se iz re-

**NAJBOJI NAMJEŠTAJ, PARKET I BAČVE ODLAZILI SU U SVIJET
IZ ĐURĐENOVCA. DANAS OD SVEGA TOGA SAMO SJEĆANJA...**

E: OD NEKADAŠNJEG CENTRA
 OJI SE ODUPIRE ZABORAVU...

ĐURĐENOVAC prošlosti

1. PONOS MJESTA: Vila Neuschloss iz 1909., bivši DIK-ov ljetnikovac, nakon rekonstrukcije postaje centar kulturnih zbivanja...

2. RADNIČKA ULICA: Tipični izgled za mnoga industrijska naselja u Slavoniji, u kojima se i danas živi...

3. DIV OD ŽELJEZA: Parni stroj simbol je bogate tradicije drvoprerađivačke industrije i industrijske baštine...

4. OTRCANA SLAVA: Vratarnica DIK-a, kao i ostaci cijelog nekadašnjeg drvoprerađivačkog diva, devastirana...

5. ZAŠTIĆENA BAŠTINA: Kompleks tvorničkih zgrada objekti su vrhunske hrvatske industrijske arhitekture...

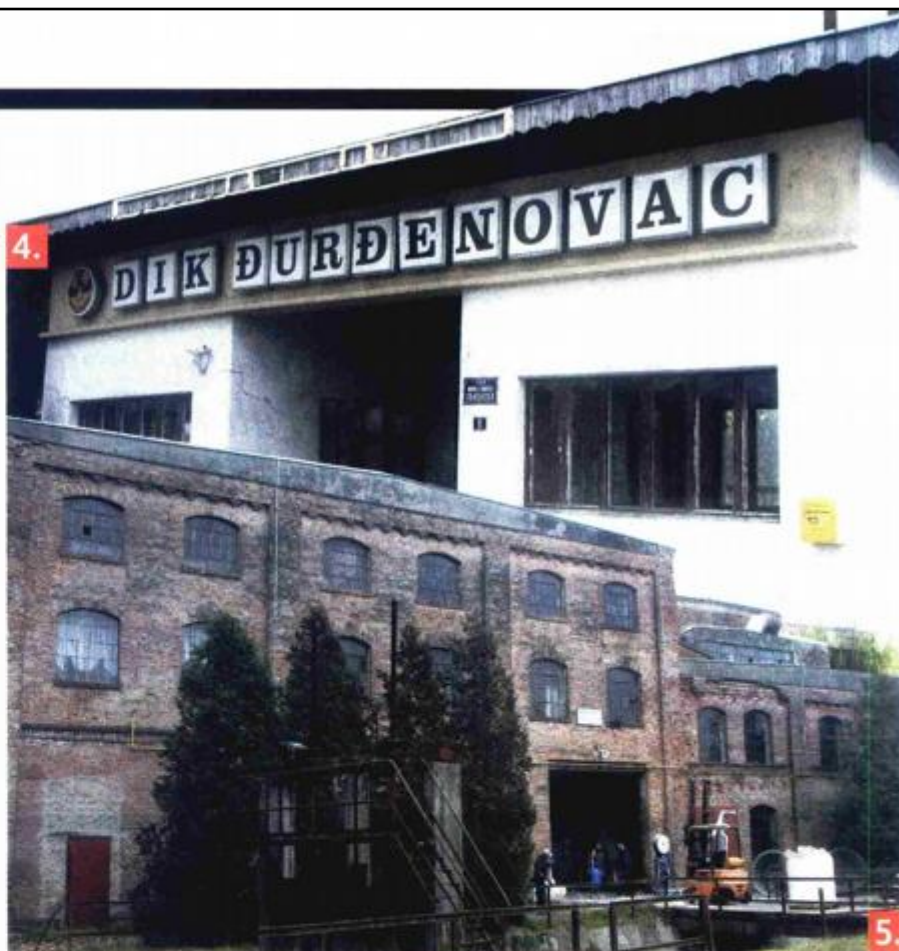
6. IPAK SE RADI: Gradnja nogostupa u Gundulićevoj ulici jedan je od većih projekata u Đurđenovcu...

čenice u rečenicu stao topiti, a da toga sam vjerojatno nije ni bio svjestan. Đurđenovac nema blistavu svakodnevicu, a ni uz najbolju volju, kaže čovjek, ne može se prognozirati nikakva imalo sretnija budućnost. Nakon ugodnog razgovora na klupi u parku, iz centra odlazim prema Radničkoj ulici, koja je građena 1897. i 1910. godine, s tipičnim stambenim objektima. U njima se i danas živi, s time da su im korisnici promijenili izgled i prilagodili za komfornije stanovanje. Iako se danas mnogi stide u kakvom je stanju, Radnička ulica je i dalje simbol Đurđenovca, baš kao i brojne druge znamenitosti. No Đurđenovac obilježava i crkva sv. Josipa iz 1938., zgrada Dječjeg zabavišta koja je sagrađena davne 1931. i najstarija je ustanova predškolskog odgoja u Slavoniji, zatim je tu i Radnički dom iz 1921., koji je imao kinodvoranu, knjižnicu i čitaonicu. Dom je obnovljen, ima kinodvoranu, ali projekcija nema, i služi za održavanje mjesnih priredbi. Renoviran je i Činovnički dom, u kojem su smješteni uredi općinske uprave i administracije. Kao nijemi svjedok prošlosti, parkom dominira Vila Neuschloss, devastirani ponos

PP

Iako se danas mnogi Đurđenovčani stide u kakvom je stanju, nekad slavna Radnička ulica je i dalje simbol Đurđenovca...

mjesta, ali upisani zaštićeni spomenik kulturne baštine. U njoj su se nekad odmarali članovi uprave i vlasnici tvornice, a neko vrijeme u njoj je bila knjižnica i kafić. Posljednjih godina vila se renovira, a već nekoliko godina stoji i gradilište tržnog centra i sve su prilike da će stajati još dugo. Trenutno najveća investicija je rekonstrukcija vodocrpilišta i dotrajale vodovodne mreže, u što će se uložiti oko 20 milijuna kuna. - Đurđenovac uopće nije loše mjesto. Poenta je u tome da su tu ljudi dosta specifični, no mjesto je sasvim solidno za život. Tu je vrtić, škola, ambulanta, sportski tereni, jedino nema tržnog centra. Sve je blizu, ne mora se daleko hodati. Ma, Đurđenovac je idealno mjesto za život - kaže 31-godišnji Velimir Baotić, s kojim smo se susreli ispred jednog trgovačkog lanca. Valja, pomislila sam, svakako obratiti pažnju na one ljude koji nude ljepšu i vedriju sliku, ali ovaj osjećaj nije dugo potrajao. Jer, povratak prema centru i pogled na stare, napuštene i devastirane zgrade đurđanovačkog industrijskog diva ne oduševljava. Naprotiv, uz dužno poštovanje prema netom izrečenom optimizmu, teško je otići se dojmima da duhovi prošlosti remete idilu svakodnevice. ■

ZANIMLJIVOSTI

POZNATE OSOBE

- Đurđenovac je bio centar drvene industrije s prvom najvećom tvornicom bačava u ovom dijelu Europe, u kojoj je izrađena i najveća bačva, zapremina 75.000 litara.
- Trupci su se dopremali vagonima vlastitom željeznicom širine kolosijeka 76 centimetara.
- Župnu crkvu sv. Josipa, zaručnika Bležene Djevice Marije, blagoslovio je 1938. zagrebački nadbiskup Alojzije Stepinac.
- Tvornica tanina bila je najveća i najmodernije uređena u tadašnjoj Kraljevini Jugoslaviji te jedna od najznačajnijih u svijetu.
- Prva škola proradila je 1888. godine.

- Anto Gardaš, hrvatski književnik, živio i radio u Đurđenovcu neko vrijeme.
- Julijana Matanović, hrvatska spisateljica, rodom je iz Turiča kod Gradačca u Bosni i Hercegovini, a odrasla je u Đurđenovcu.
- Ferdinand Meder, povjesničar umjetnosti, ravnatelj Hrvatskog restauratorskog zavoda.
- Zvonko Šarčević, slikar i pisac, pohađao je osnovnu školu u Đurđenovcu.
- Ivan Švertasek, slikar i keramičar.
- Stjepan Tomaš, pisac.

(Izvor: Wikipedia)

DOBRE STVARI

Grad nije zamro, naprotiv, može se pohvaliti i nizom novih postignuća

- U Đurđenovcu, prema posljednjem popisu, živi nešto manje od 3.000 stanovnika. Zapravo je okvirno gledajući naselje još uvijek u dobrom stanju, ako zanemarimo industrijski kompleks. Sportski tereni i park nisu zapušteni, kao ni javne i zelene površine. Djeluje nogometni, rukometni, kuglački, šahovski i teniski klub, športsko-ribovolovno, vatrogasno i planinarsko društvo te Gradska glazba, KUD Đurđenovac i crkveni pjevački zbor. Uz vrtić i osnovnu školu sa školsko-sportskom dvoranom, Đurđenovac ima i srednju školu, zdravstvenu i veterinarsku ambulantu, poštu, željezničku stanicu. U mjestu djeluje i knjižnica koja je otvorena za sve dobi. Sve to ima Đurđenovac danas.

LOŠE STVARI

Danas se mnoga proizvodna mjesta zatvaraju, radnici otpuštaju...

- Nije rijetkost susresti na ulici nekog tko će se prisjetiti zlatnog doba Đurđenovca, ali i reći kako je danas stanje loše. "Nema ništa, gospodično, Đurđenovac je proživio i živio svoje slavne dane dok je bilo DIK-a. Đurđenovac je mrtvo naselje. Proizvodna mjesta se zatvaraju, radnici otpuštaju. Samo jedan pogon je otvoren, i to onaj za skupljanje metalnog otpada te tvornica pekmeza i džema, ali kojim ne ide sjajno", govori nam stariji Đurđenovčanin, pogleda praznog, baš kao i vratarnica DIK-a uz glavnu kapiju kroz koju je nekad izlazila rijeka radnika, što pješice, što na biciklima. Njegova priča baca tmurnu sliku na nekad blistavo mjesto.